

دانشكدهٔ مهندسي كامپيوتر

درس بازیابی اطلاعات

گزارشکار پروژه

موژان میرجلیلی فرحان کیهان

استاد دکتر نیکآبادی

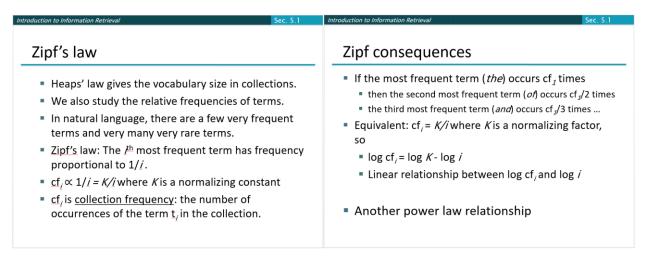
زمستان ۱۴۰۱

فاز 1

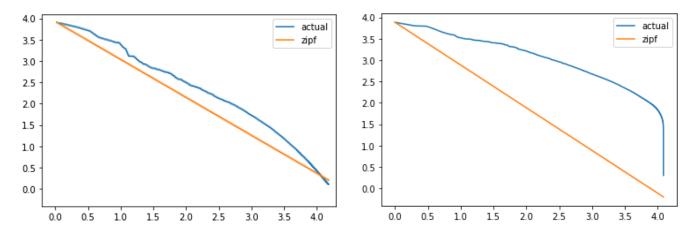
۱) با ذکر مثال شرح دهید که در گام پیشپردازش چه عملیاتی انجام دادهاید. همچنین دلیل انجام هر پردازش را ذکر کنید.

در پیشپردازش ابتدا دیتافریم را خواندیم و transpose کردیم تا به فرمت مناسب (هر ستون یک فیچر و هر سطر یک داده) در بیاید. سپس normalize می تعربیم، در این بخش نیم فاصلهها اصلاح می شوند و همه کلمات به یک حالت درمی آیند. برای مثال "تحریم ها"، "تحریمها" می شود. در مرحله بعد یک سری موارد از متن حذف می شوند بعط"، "لار)-[] $\{\}$: الله بازی مثال "تحریم ها"، "تحریم ها"، "و '\, '\u200d', '\u200d', '\u200d', '\u200d', '\u200d', '\u200d', '\u200d', '\u200c', '\n الله مثال هر کدام از این موارد باشند بعد از این مرحله حذف می شوند. مرحله بعد امریکا می شود است که کلمات یک متن به صورت کلمه کلمه و یک لیست در می آیند برای مثال عبارت تحریم آمریکا می شود یک لیست شامل کلمات تحریم و آمریکا. سپس با استفاده از کتابخانه stopwords از hazm، کلماتی نظیر و، در، از، را و غیره را حذف می کنیم که ما در اینجا برای عملکرد بهتر، های و ها هم به این لیست اضافه کرده و از توکنها حذف می کنیم. مرحله آخر هم stemming است که کلمات هم ریشه و مشابه به یک حالت درمی آیند توکنها خبر گزاری، خبر گزار می شود. همه موارد ذکر شده جز punctuation list با استفاده از punctuation list با استفاده از punctuation list برای مثال خبر گزار می شود.

۲) صحت قانون Zipf را در دو حالت قبل و بعد از حذف کلمات پرتکرار از واژهنامه بررسی کنید. رسم نمودار برای هر حالت الزامی است. در صورت برقراری/ عدم برقراری این قانون در هر حالت، علت را شرح دهید.

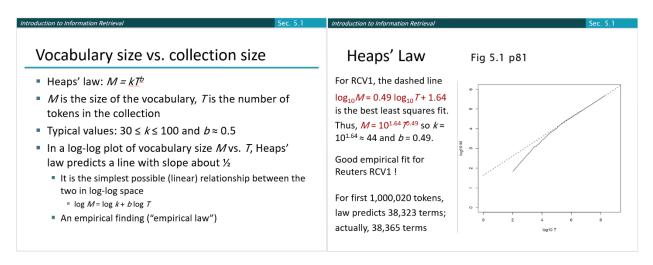

قبل:

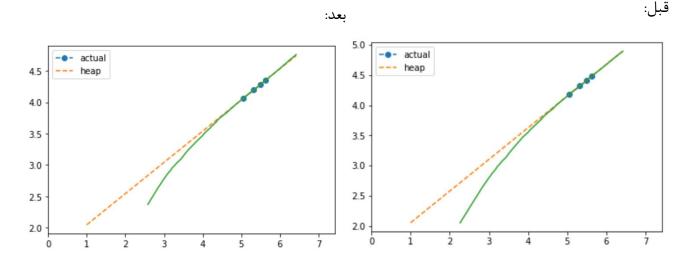

مشاهده می شود که پس از حذف به zipf بیشتر منطبق می شود. با توجه به اینکه در بین کلمات ما کلمات stopwords_list() وجود دارند که هیچ تاثیری در روند بازیابی ما ندارند با حذف این کلمات به کمک (zipf می هستند می توانیم به شبیه تر شدن نمودار ما به مقدار نمودار zipf کمک کند، کلمات ربط، اتصال و ... از کلماتی هستند که در فرمول cf/i صدق نمی کنند و سبب فاصله گرفتن نمودار ما از نمودار ما از نمودار می شود.

۳) صحت قانون heaps را در دو حالت قبل و بعد از ریشه یابی بررسی کنید. برای بررسی این قانون الزام است با استفاده از اندازهی واژهنامه و تعداد توکنها در ۱۵۰۰، ۱۰۰۰، و ۲۰۰۰ سند اول، اندازهی واژهنامه مربوط به کل اسناد تخمین زده شود. در نهایت اندازهی واقعی واژهنامه و اندازهی تخمینی در هر دو حالت قانون برقرار است؟ چرا؟ رسم نمودار برای هر حالت الزامی است.

در ابتدا میبینیم که دیتافریم به دلیل نرمال نبودن توزیع دادهها در heaps صدق نمی کند اما بعد از ریشهیابی میبینیم که در قانون heaps صدق می کند.

در ابتدا با قرار دادن پشت هم اسناد ورودی تابع ما دارای انحراف از heap's می شود به همین دلیل ما با کمک گرقتن از انتخاب تصادفی اسناد را انتخاب کریدم که در تصاویر بالا مشاهده می کنیم. در ابتدا قبا از ریشه یابی مشاهده می کنیم که تابع ما به خوبی بر روی fit ،heap's شده است سپس پس از ریشه یابی مشاهده می کنیم که

باز هم بر روی آن fit می شود دلیل این مورد این است که در اینجا ریشه یابی کلماتی که از ریشه مشترک هستند را حذف می کند ولی در مقابل در فرمول heap's با تغییر ضریب b دوباره بر روی heap's قرار می گیرد.

۴) حداقل سه مورد از مواردی که در ریشه یابی با چالش روبرو بودید را ذکر کنید. بطور مثال کلماتیکه نیازی به ریشه یابی ندارند اما طبق روند ریشه یابی از دست می روند.

در فرایند ریشه یابی کلمات فارسی با چالشهای مختلفی روبه رو هستیم که باید با شناسایی آنها به خوبی برای جلوگیری از آنها اقدام کرد. در ادامه تعدادی از چالشهایی که وجود دارد را بیان می کنیم:

- ۱. مشکلات موجود در تعیین مرز کلمات : در زبان فارسی، برای افزودن پیشوند و پسوند، در مواردی از فاصله و در مواردی از نیمفاصله استفاده می شود. بنابراین وجود فاصله به معنای مرز کلمات نیست .
- ۲. انواع جمعها: جمعهای مکسر از زبان عربی در زبان فارسی وارد شدهاند که از قوانین زبان فارسی برای ریشه پابی استفاده
  - ۳. نمی کنند. در واقع این کلمات قاعده خاصی برای جمع زدن ندارند
- ۴. عدم استفاده از اعراب: عدم استفاده از اعراب گاهی باعث میشود که ریشه کلماتی که دارای ریشههای متفاوتی هستند،
   یکسان در نظر گرفته شود. همچنین از آنجایی که یک کلمه بدون اعراب می تواند معانی مختلفی داشته باشد، تشخیص فعل
   از اسم را مشکل می نماید.
- ۵. بی قاعده بودن برخی از افعال و ابهام در تولید ریشه آنها مانند رفتن و رو که در اینجا این مورد در کتابخانه hazm در نظر
   گرفته شده است.
  - ۶. وجود استثناهای فراوان :بعضی از کلمات فارسی، دارای استثناهایی می باشند . همانند<ان، این> که در بعضی مواقع به
     عنوان علامت جمع به کار می رود ولی در بعضی کلمات متعلق به خود کلمه است. درختان، فراوان -مسافرین، قزوین

۵) پاسخ به پرسمان در حالت های زیر:

الف) یک پرسمان از کلمات ساده و متداول مانند تحریمهای آمریکا علیه ایران، در نتایج بازیابی شده انتظار میرود اسنادی که کلمات تحریم، آمریکا، علیه و ایران را دارند در بالای لیست و اسنادی که برخی از کلمات را ندارند در رتبههای پایینتر لیست قرار داشته باشند.

ب) یک پرسمان با عملگر NOT مانند تحریمهای آمریکا! ایران، انتظار میرود اسنادی که شامل دو کلمه تحریم و آمریکا هستند اما کلمه ایران را ندارند در نتایج بازیابی شده وجود داشته باشند.

پ) یک پرسمان با عملگر عبارت مانند "کنگره ضدتروریست"، انتظار میرود اسنادی که شامل عبارت کنگره ضدتروریست در نتایج بازیابی شده وجود داشته باشند؛ به عبارت دیگر موقعیت مکانی کلمات در این حالت مهم است.

ت) یک پرسمان پیچیده مانند " تحریم هستهای" آمریکا ! ایران، انتظار میرود اسنادی که شامل عبارت تحریم هستهای و کلمه ی آمریکا هستند اما کلمه ی ایران را ندارند در نتایج بازیابی شده وجود داشته باشد.

ث) یک پرسمان کلمات نادر مانند اورشلیم! صهیونیست، خروجی مورد انتظار این قسمت مشابه با قسمت ب می باشد با این تفاوت که کلمات استفاده شده در پرسمان از کلمات نادر هستند.

```
[136] multi_word_query(query, must_query)
'no related query found'
```

مشاهده می شود در این صورت هیچ سندی برای کلمه اور شلیم به تنهایی وجود ندارد.

در این پخش قصد داریم تا با به دست آوردن امتیاز و محاسبه معیار شباهت اسناد برای یک کوئری ورودی بهترین اسناد بر برای کاربر استخراج کنیم.

در ابتدا با محاسبه tf.idf برای اسناد و سپس محاسبه tf برای کوئری به معیار امتیازدهی مدنظر خود میرسیم، سپس با نرمالایز کردن امتیاز به دست آمده بر نرم۲ بردار اسناد و کوئری به کسینوس بین دو بردار میرسیم. به این معیار به دست آمده شباهت کسینوسی گفته می شود.

در بخش بعد با در نظر گرفتن معیارهای بهدست آمده یک champion list برای بهترین اسناد هر کدام از کلمههای خود درست می کنیم، این کار کمک می کند تا بتوانیم در مواقع مواجهه با یک کوئری از بین بهترین اسناد مرتبط با آن کوئری اسناد را استخراج کنیم و همچنین به دلیل اینکه اسناد از پیش آماده هستند با سرعت پردازش سریع تری مواجه هستیم ولی از طرفی این یک روش lossy هست و لزوما top-k اصلی را به ما نمی دهد ولی سرعت پاسخ گویی را چند برابر می کند.

۱) پاسخ به پرسمان در حالت های زیر:

الف) با توجه به کلمه ساده انتخاب شده که «فدراسیون» است مشاهده می کنیم که در بخش اول اسنادی که وزن بیشتری از آن کلمه را دارند به ما نمایش داده می شود ولی در champion list در واقع نتایج بهتری داریم زیرا کلمه فدراسیون می تواند استفاده هایی خاص منظوره ای در اسناد ورزشی داشته باشد و همانطور که مشاهده می کنیم روش دوم نتایج مطلوب تری را برای ما کسب می کند.

ب) در بخش بعدی کلمه انتخاب شده «فدراسیون فوتبال» است و همانطور که مشاهده می کنیم در اینجا هر دو روش نتایج قابل قبول مرتبط با کوئری وارد شده کسب می کنند ولی در زمان اجرا champion list با سرعت بالاتری اطلاعات را برای ما نمایش می دهد زیرا اطلاعات مرتبط به آن از پیش آماده هستند.

```
(ipython-input-55-97d8424d142a>:10: RuntimeWarning: invalid value encountered in double_scalars score=temp/(np.linalg.norm(list(query_tf(query).values()))*norm2_doc(query, i))

doc number: 6128 -> title: خالا بالله المسلم على المسلم على المسلم على المسلم المسلم المسلم على المسلم على المسلم على المسلم المسلم على المسلم المسلم على المسلم المسلم على ال
```

پ) کلمه سخت انتخاب شده ما «گابن» است. در سال گذشته بازی کردن یک بازیکن گابنی غیرمجاز در لیگ فوتبال ایران تا مدتها سوژه خبرگزاریهای داخلی بود به همین دلیل انتظار میرود که با وارد کردن این عبارت به اسناد مرتبط از دسته ورزشی برخورد کنیم که مشابه آنچه در تصویر میبینید تمامی اسناد استخراج شده مرتبط با همین موضوع هستند.

```
(ipython-input-55-97d8424d142a>:19: RuntimeWarning: invalid value encountered in double_scalars score=temp/(np.linalg.norm(list(query tf(query).values()))*norm2_doc(query, i))

doc number: 6799 -> title: هنه هنه دهم لیگ بر تو اعتراف سرمی استگلالیبلاژی یوگذیه بر سویس و سویرگل لیست مزد محمی مجویی ترست هاه باویی 8 محمی مجویی ترست هاه باویی 8 محمود هاه باویی 8 محروب کسته میداند میداند و از مشکلات شام الله تا کلیه میزاد میلیلار می سویس از استه الله الله کید از مشکلات شام الله تا کله میزاد میلیلار می سویرس از وی پرونده بزیری گایی گرگیر مشخص شد (160 میلیلار) میلیلار الله الله کید وی از مشکلات شام الله الله کید الله الله کید الله الله کید وی الله الله کید وی الله کرد بخیر الوی به شیع بر برسوان رسید بخیری گایی گرگیر مشخص شد (180 میلیلار) میلیلار الله کید وی الله کرد بخیر الوی به شیع بر برسوان رسید بخیری کانی گرگیر میلار استواد و ایست میلیلار الله کید وی الله کرد بخیر الوی به شیع بر برسوان رسید الله کید به برسوان رسید برسوان کیدی کرد به برسوان رسید برسوان کیدی کرد به برسوان کیدی کرد برسوان کیدی کرد به برسودی برسودی برسودی برسودی برسودی برسودی کیدی کرد به برسودی برسودی برسودی برسودی کیدی کرد به برسودی برسودی کیدی کرد به برسودی برسودی برسودی کیدی کرد به برسودی برسودی کیدی کرد برسودی برسودی کیدی کرد کرد برسودی برسودی برسودی کیدی کرد برسودی برسودی برسودی برسودی برسودی کیدی کرد برسودی برسودی
```

ت) در این بخش با ترکیب کلمات «فدراسیون فوتبال گابن» میخواهیم اسناد بازگشتی را مشاهده کنیم. ما در بین اسناد، اسنادی را موجود داریم که عینا ترکیب این ۳ کلمه را دارند ولی در اینجا به دلیل اینکه تنها تکرار کلمات مختلف از اهمیت بالایی برخوردار است نمیتوانیم در واقع مرتبطترین سند را که شامل این کلمه است را مشاهده کنیم در صورتی که با استفاده از positional index میتوان سند مرتبط را دریافت کرد.

۲) موارد ب و ت را با روش مکانی فاز یک نیز تکرار کنید و نتایج دو حالت را با هم مقایسه و تحلیلکنید.

با توجه به اینکه در بخش اول با توجه به وجود یا عدم وجود یک کلمه از کوئری در اسناد، اسناد منتخب را انتخاب می کنیم در نتیجه هنگامی که کوئری های بالا در "" قرار دهیم در این صورت اسنادی را به ما برمی گرداند که تنها شامل کوئری می هستند که ترتیب آن هم رعایت شده است در صورتی که در بخش دوم معیار انتخاب ما تعداد تکرار تکتک کلمات ما در کوئری ورودی است که در نهایت با در حساب کردن tf.idf برای اسناد مختلف و در نهایت محاسبه شباهت کسینوسی اسناد مشابه با کوئری مشتابه ترین اسناد را به کوئری ورودی انتخاب می کنیم و در خروجی قرار می دهیم.

ب) اسنادی که کلمه «فدراسیون فوتبال ایران» را به همین ترتیب حداقل یکبار در خود دارند.

مشاهده می شود که این اسناد دقیق تر هستند و بهتر می توانن نیاز کاربری که یک کوئری دقیق می خواهد را برطرف کند.

```
oc number: 3072 -> title: من جریج سربی عراق جریب اسکوچیچ سربری عراق حکریت عراق حکریت عراق حکریت اسکوچیچ سربی عراق حکریت اسکوچیچ سربی عراق حکریت اسکوچیچ سربی عراق حکریت استانه: url: https://www.farsnews.ir/news/14001113000262/ با url: https://www.farsnews.ir/news/14001133000262/ با url: https://www.farsnews.ir/news/14001133000262/ با url: https://www.farsnews.ir/news/14001133000262/ با url: https://www.farsnews.ir/news/14001133000262/ با url: https://www.farsnews.ir/news/1400113000126/ با url: https://www.farsnews.ir/news/14001127000221/ با url: https://www.farsnews.ir/news/140011270002221/ با url: https://www.farsnews.ir/news/140011270002221/ با url: https://www.farsnews.ir/news/140011270002222/ url: https://www.farsnews.ir/news/140011270002222/ url: https://www.farsnews.ir/news/140011270000222/ url: https://www.farsnews.ir/news/140011270000222/ url: https://www.farsnews.ir/news/140011270000222/ url: https://www.fars
```

ت) اسنادی که کلمه «فدراسیون فوتبال گابن» را به همین ترتیب حداقل یکبار در خود دارند.

همانطور که مشاهده می شود این اسناد عبارت دقیق را در خود دارند که به همین دلیل از تعداد کمی هم برخوردار هستند.